

کلیداسرار

و کلاس هنر بانشاط

درباره هنر
مقدس و هنر
قدسی و چند
بررسی کوتاه
و تأثیر گذار در
آموزش و پرورش

مجید کاظمی

هنر مقدس چیست؟

به باور بسیاری از کارشناسان، «هنر مقدس» مهم‌ترین دستاورد نظام‌های توحیدی و الهی و دلیلی برای تأسیس تمدن‌های خداپاور در جهان است. کفه ترازوی پژوهش‌های هنری در این زمینه بر دو بال قرار گرفته است که از سویی به تبیین جایگاه فکری پیامبران الهی (ع) و شخص پیامبر مهربانی، حضرت محمد (ص)، و ائمه اطهار (ع) می‌پردازد و از سوی دیگر به تفحص و جست‌وجوی علما و اندیشمندان بزرگ باز می‌گردد.

بسیاری از سنت‌گرایان و جوادان خردان بر این اعتقادند که هنر مقدس در قالب‌های نمادین و معانی پیچیده به ظهور می‌رسد و آثار هنری در صورتی می‌توانند به گسترش اندیشه کمک کنند که ماهیت رمزگونه آن‌ها گسترش یابد و تبیین شود. در واقع هنرشناسان توحیدگرا بر این باورند که می‌توان از طریق «ظاهر» به «باطن» رسید و از صورت اشیا به ریشه آن‌ها دست یافت.

بسیاری معتقدند، هنر اسلامی و هنر مقدس دستاورد مشترک تمام ملل، به‌خصوص ملت‌های مسلمان است و در این میان سهم ایرانیان بسیار شگرف است. هنر در ایران نتیجه حضور سنت‌ها و دل‌بستگی‌های قومی و همچنین روح تعالیم اسلامی است. در نتیجه در بیشتر آثار فاخر یا کاربردی، بین معیارهای اجرای اثر هنری و معیارهای فکری الهی تناسب ظریفی وجود دارد.

جایگاه هنر مقدس در کجای کلاس هنر است؟

خیلی وسواس به خرج ندهید! جای هنر مقدس در قلب شماست. به قول بزرگ‌تره‌ایمان ابتدا باید قلب و نیتان را پاک کنیم. ما در این شماره

به دنبال این هستیم که با بیان مصداق‌های شفاف به این مسائل بپردازیم که چگونه و با چه نکته‌های ظریفی جایگاه هنر مقدس را بیابیم. یکی از مصداق‌های ما عکاسی است و یکی از نمودهای هنر مقدس در عکاسی بناهای تاریخی ماست. بنابراین خواهیم دید که نویسنده خوش‌فکر با تمرکز بر آموزش عکاسی از آثار معماری اسلامی در این شماره تلاش کرده است هم آموزشی علمی و بی‌نقص را ارائه دهد و هم جلوه‌های اسلامی و حقیقت الهی هنر را به شکل غیرمستقیم و از طریق عکاسی نشان دهد.

توصیه ما به شما عزیزان این است که وقتی مطالب این شماره را مرور می‌فرمایید، به دنبال خوانش «نانوشته‌ها» هم باشید. با اندک جست‌وجو می‌توان درک کرد که از دیرباز هنر در تمدن‌های شرقی با دیدی شاعرانه، آیینی و اساطیری همراه بوده است و همواره تلاش هنرمندان این بوده است که زیبایی و هدف‌گایی زندگی را جلوه‌گر سازند. در این شماره ما نیز تلاش داریم مفاهیم الهی و مقدس را در بحث‌های ساده‌ی درسی مطرح و جایگاه آن را برجسته کنیم. همچنین مطالعه اندیشه‌ها، دیدگاه‌ها و جهان‌بینی‌ها می‌تواند بر صحت و سلامت آرای متفکران هنرمند مشرق و مسلمان صحت بگذارد و تلاش هنرمندان را برجسته کند.

هنر مقدس را در کجا جست‌وجو کنیم؟

سابقه فرهنگی و هویت مذهبی و تاریخی ما در سی‌وسه‌پل اصفهان و مسجد شیخ‌لطف‌الله نهفته است. هویت ما در مسجدالحمراي اسپانیا و تارخانه دامغان ایران، آرامگاه تاج‌محل هند و همچنین در رقع‌های میرعماد و تذهیب‌های تیموری نهفته است. جاذبه تاریخی ما در

گوشه‌گوشه مجموعه حرم مطهر رضوی قرار دارد که جمعی کثیر از معماران، خوش‌نویسان، کتاب‌سازان، کتابداران و ... آن را بنا نهاده‌اند و اکنون این حرم عزیز به برکت موزه مستقل، مراکز فرهنگی، گردهای علمی و تاریخی و همچنین حضور هنرمندان برجسته در آستان قدس رضوی به محیطی شورانگیز و پرجاذبه تبدیل شده است. چه بسیار کمال‌الدین بهزادها، غزالی‌ها، فارابی‌ها، شیخ بهایی‌ها و دیگران با غور در آیات قرآنی و احادیث، تلاش کردند تا درک شهودی خویش را در کنار اصول و منطق قرار دهند و آثار نو خلق کنند. بنابراین هنر مقدس را می‌توان در همه عرصه‌های اجتماعی و کاربردی و زیباشناختی یافت و نیازی نیست این مفهوم عالی را با کلماتی درهم تنیده و سترگ، دور از دسترس انسان‌ها نگاه داریم و بهتر آنکه برای درک این مفاهیم راه‌های خلاقانه و تازه‌ای بجوییم.

چالش هنر مقدس و جهان امروز

جهان امروز کمی عجله دارد! یکی از چالشی‌ترین جنبه‌های دنیای معاصر این است که می‌خواهد به سرعت بگذرد؛ در حالی که هنر در وجه مقدس خویش خواستار تأمل بیشتر و تفکر طولانی‌تری است. تقصیری هم متوجه کسی نیست، چرا که جهان امروز در محاصره فناوری‌هایی است که در آن گردش اطلاعات به شکل باورنکردنی افزایش یافته و مجال فکر کردن و تأمل نمودن را از همه گرفته است. در این گردش اطلاعات، هنرمندان بازروانی تأثیرگذار به حساب می‌آیند و اگر همین الان راهمان را مشخص نکنیم، در دل این طوفان گم خواهیم شد. همچنین، از آنجا که آدمی با آفرینش و خلق ایده‌ها و آثار هنری متنوع، رنگی از شگفتی و آگاهی به زندگی خود داده است و از آن جایی

پیشنهاد سر دبیر

دو مصاحبه و دو دستاورد تازه

بدون شک مصاحبه با دو هنرمند و مدیر هنری قابل کشورمان از بخش‌های خواندنی این شماره است. مصاحبه با **کوروش زارعی**، هنرمند عرصه نمایش و مدیری توانمند در فضای فرهنگی کشور، و گفت‌وگو با **حمید قربان‌پور**، هنرمند بسیار جوان عرصه گرافیک، نویسه‌نگاری و تصویرگری می‌تواند بخش بزرگی از سؤالات ما را جواب دهد؛ هنرمندی که معتقد است: ما «تعریفی برای سبک زندگی هنرمند مسلمان نداریم» ولی او قطعاً باید طوری باشد که در هر حالی خدا را در همه‌جا ببیند. این جمله ما را به یاد آن غزل حضرت حافظ می‌اندازد که می‌گوید:

هر آن که جانب اهل خدا نگه‌دارد
خداش در همه حال از بلا نگه‌دارد.

به نظر من اگر در نشریه به جز همین دو گفت‌وگو هیچ نبود، برای توضیحات و توصیفات که ما دنبالش بودیم، همین گفت‌وگوها راهنمای خوبی محسوب می‌شدند.

فزون تر از عدد قفل‌ها کلید اینجاست

دوباره نگاهی داشتیم به جغرافیای هنر. این بخش را اختصاص دادیم به حرم شریف امام رئوف، حضرت علی بن موسی الرضا (ع). بسیار در این باغ خوش‌رنگ چرخیده‌ایم و اگر این گردش نصیب شما خواننده عزیز نشده آرزو مندیم به زودی این حرم منور و این فضای معنوی را تجربه کنید. چه خوب که در جواب سؤالات دانش‌آموزانمان از ویژگی‌های تاریخی، هنرمندانه، موزه و خطوط و نقوش و ارزش‌های حرم مطهر رضوی صحبت کنیم. بنابراین این بخش را که به قلم **نازیلا ناظمی** است به علاقه‌مندان پیشنهاد می‌کنیم. و آخر اینکه چه حیف که بخش زیادی از این متن را به دلیل کمبود جا حذف کردیم.

عروسک مبارک!

بہتر است نام **محمد حسن ابوبی** را بیشتر تکرار کنیم. معلم توانمند و علاقه‌مند هنر در مهریز یزد که چندین سال است با نیتی پاک و قوتی فراوان (که ان‌شاءالله همیشه پرتوان باشند) تلاش کرده است تا سنت‌های انسانی و ایرانی را در بین دانش‌آموزان خویش زنده نگاه دارد. تخصص ایشان عروسک‌سازی و عروسک‌گردانی است و چند سال پیش مهریز را خانه دوم «عروسک مبارک» کرده است و به دلیل تلاش بی‌وقفه‌اش در این راه از طرف هجدهمین جشنواره نمایش عروسکی تهران مورد تقدیر قرار گرفته است. از ایشان خواهش کردیم به ما توضیح دهد چگونه با همکاری مدیر مدرسه و همکارانش در آموزش و پرورش به این دستاورد رسیده است.

معراج‌نامه ایلخانی

از متن **محمد محمدی** نگذرید! هنرآموز شهر تهران که درباره یکی از نخستین نمونه‌های نگارگری معراج‌نامه صحبت کرده است؛ نمونه‌ای کم‌نظیر و یادداشتی درخشان که شما را به اوج رفیع در تحلیل آثار هنری می‌کشاند. امیدوارم از خوانش این متن لذت کافی ببرید.

که هنر با باورهای زلال انسانی و الهی پیوند دارد. بنابراین می‌توان انتظار داشت که سطح اطلاعات ما همواره با آگاهی و اشتیاق به عمق مناسب و ماندگاری برسد. به‌طور مثال اگر به عظمت بنای گنبد سلطانیه زنجان بنگریم، به جهانی از عادت‌های اجتماعی درخشان، زیبایی‌شناسی بسیار پیشرو، معماری و فناوری شگفت‌انگیزی می‌رسیم که به دلیل عمق و عظمتش تا امروز ماندگار مانده است. به قول گفتنی سینه سرزمین ما پر از نشان‌های (مدال‌های) افتخاری است که هر کدام به یکی از بزرگان اسلامی تعلق دارد.

تلاش معلمان در این راه

می‌گویند وقتی یک معلم هنر مشکلات ناشی از کار با گچ و رنگ روغنی را در دانش‌آموزانش مشاهده کرد، برای اولین بار «گچ‌رنگ (پاستل) روغنی» را ابداع نمود. خلق معلم این است که اصول پیچیده را به شکل همه‌فهم و همه‌گیر دربیآورد و تلاش کند مفاهیم قابلیت درک داشته باشند. آموزش گره‌های هندسی، نقش‌های تجریدی و فن‌های (تکنیک‌های) مرسوم هنری، چالش‌های بزرگی هستند که وقتی پای مباحثی چون هنر مقدس و الهی پیش می‌آید سخت‌تر هم می‌شود. به هر حال، ما در این شماره تلاش کردیم نمونه‌هایی ارزشمند از آموزش هنر را ارائه کنیم که در مقدمه و نیت مقاله به بنیاد هنر مقدس پرداخته شده و در اصل مفاهیم آموزشی و کاربردی ارائه گردد. همان مفاهیمی که همه ما سالیان سال است در کلاس درس تدریس می‌کنیم. در واقع می‌خواهیم بگوییم اگر اصل، ریشه و نیتمان به سمت هنر الهی گرایش پیدا کند بر نتیجه آثار دانش‌آموزانمان تأثیری صدچندان خواهد گذاشت.